

Amasya Âşık Paşa Hankahında 1317 Yılı Mevlevî Ayininin Perde Arkası

Recep USLU*¹

* Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sanat, Tasarım Ve Mimarlık Fakültesi, Türk Musikisi Bölümü,
İstanbul, Türkiye

Makale Bilgileri	Özet
Makale Türü Araştırma Makalesi	<p>Makale başlığında belirtildiği gibi konu 13.yüzyıl Amasya'sında yapılmış bir Mevlevî ayini ile ilgilidir. Çeşitli bibliyografyalardan elde edilen sonuca göre konuyla ilgili özel bir araştırma yapılmadığı ve makale yayınlanmadığı anlaşılmıştır. Makalede önce 13.Yüzyıl Amasyanın durumu ortaya konulmuştur. Siyasi olarak Amasya bir tarafta Trabzon Komnenoslarının, diğer tarafta Moğol İlhanlıların, diğer tarafta Anadolu Selçuklularının etkisi ve mücadelesi altında idi. Selçuklular Sinop ve Samsun'u fethettiler ve Amasya topraklarına katarak genişlettiler ve sonra gönderdikleri valilerle kontrol altında tutmaya çalışıyorlardı. Fakat yerli halkın inançlarını suistimal eden Babailer isyanı çıkınca, buraya hâkim olmanın önemi ortaya çıktı. Burada faaliyet yürüten başka sufi grupları da vardı. Bunlardan ikisi önemlidir: Mevlevîlik ve Rifailik. Anadolu Selçukluları Amasya bölgesinde Mevlevîliği 12.yüzyıldan itibaren teşvik ettiler. Sultan Mes'ud (salt.510/1116- ö.550/1155) tarafından Amasya'da Hankah-ı Mesûdî bu sebeple Horasan erenleri için inşa edilmişti. Fakat bir taraftan Hüsameddin Çelebi zamanından itibaren Mevlevîler de faaliyete başlamıştı. Amasya'da faaliyet gösteren Babailer isyana sebep olunca, Hankah-ı Mesûdî kapatılmış ve bölgenin daha sıkı kontrol edilmek ihtiyacı ortaya çıkmıştı. Bölgede 13. yüzyılın sonlarından itibaren Moğol ve ilhanlıların sevdikleri sufi Rifailer de faaliyet göstermeye başlamıştı. Hankah-ı Mesûdî 1300 yıllarında tekrar açılmış ve idaresini varislerden Âşık Paşa'ya verilmişti. İşte tam bu sırada Rifailerden Ahmed-i Kuçek, Âşık Paşa'nın damadı oldu. Sonra Âşık Paşa, Ahmed-i Kuçek'i Hankah-ı Mesûdî'ye bırakıp Mısır'a gitti. Ahmed-i Kuçek'in ilhanlılar tarafından destek verilmesi Selçukluları düşündürmekte idi ve sonunda durumu anlamak için Konya'dan Ulu Ârif Çelebi Mevlevî'yi (ö.1320; Ambrosio 2012: 292) Amasya'ya gönderdiler. Ârif Çelebi 1371 yılında geldiği Amasya'da bir Mevlevî ayini düzenledi ve tanıştığı Ahmed-i Kuçek'i de ayine davet etti. Ahmed-i Kuçek'in müritleri de davete katıldılar ve Mevlevî ayininde sema ettiler. Makalenin sonucunda bu Mevlevî ayininin nasıl yapılmış olabileceği, bir taraftan zamanın siyasi durumu diğer taraftan nevbet-i müretteb müzik biçimiyle Mevlevî ayininin benzerliği ortaya konmuştur.</p>
Geliş Tarihi 14 Ağustos 2023	
Kabul Tarihi 26 Eylül 2023	
Yayın Tarihi Ekim 2023	

Anahtar Kelimeler: Amasya, Âşık Paşa, Ârif Çelebi, Mevlevî ayini, Rifailer, Ahmed-i Kuçek.

¹ Sorumlu Yazar E- posta: recep.uslu@medeniyet.edu.tr ORCID: 0000-0002-3849-2982

The Turkish Title of The Study Should Be Added With The First Letter of Each Word in Capital (Except Conjunctions) and 12 Points in "Calibri" Font.

Article Info	Abstract
<p>Article Type Research Article</p> <p>Arrival Date August 14, 2023</p> <p>Acceptance Date September 26, 2023</p> <p>Publish Date October 2023</p>	<p>Behind the scenes of the Mevlevi ritual, which was performed in Aşık Paşa Halkah in Amasya in 1317 As stated in the article title, the issue is related to a Mevlevi ritual made in the 13th century Amasya. According to the result obtained from various bibliographies, it was understood that no special research was conducted and the article was published. In the article, the status of the 13th century Amasya was first written. Politically, Amasya was under the influence and struggle of the Trabzon Komnenos on one side, the Mongol Ilkhanians on the other, and the Anatolian Seljuks on the other. The Seljuks conquered Sinop and Samsun and expanded them by adding them to the territory of Amasya, and then they were tried to keep them under control with the governors they sent. But when the Babailer rebellion in Amasya, which abused the beliefs of the indigenous people, emerged, the importance of dominating it emerged. There were other Sufi groups operating here. Two of them are important: Mevlevi and Rifailik. The Anatolian Seljuks encouraged Mevlevi sufism in Amasya from the 12th century. By Sultan Mes'ud (reign 510/1116- d.550/1155), Halkah-ı Mesudi was built for the Khorasan saints in Amasya. But on the one hand, the Mevlevi began to operate from the time of Hüsameddin Çelebi. When the Babais operating in Amasya caused the rebellion, Halkah-ı Mesudi was closed and the need to be firmly controlled by the region had emerged. Since the end of the 13th century in the region, the Sufi Rifais, the loved by the Mongol and Ilkhanians, began to operate. Halkah-ı Mesudi was re-opened in 1300 and his administration was given to Aşık Pasha, one of the heirs. At this time, Ahmed-i Kuçek, one of the Rifai, became the son-in-law of Aşık Pasha. Then Aşık Pasha left Ahmed-i Kuçek to Halkah-ı Mesudi and went to Egypt. The support of Ahmed-i Kuçek by the İlhanlılar made the Seljuks think and they finally sent Arif Çelebi from Konya to Amasya to understand the situation. Arif Çelebi organized a Mevlevi ritual in Amasya, where he came in 1371, and invited Ahmed-i Kuçek to the ritual. The followers of Ahmed-i Kuçek also attended the invitation and performed the whirling dervish in the Mevlevi ritual. As a result of the article, how this Mevlevi ritual could be made, on the one hand, the political status of the time on the other hand, the similarity of the Mevlevi ritual with Nevbet-i Müretteb music form.</p>

Keywords: Amasya, Ashik Pasha, Ârif Çelebi, Mevlevî ayini, Rifailer, Ahmed-i Kuchek.

Giriş

Amasya tarihi denilince Osmanlı'nın son, Cumhuriyetin ilk dönem tarihçilerinden Hüseyin Hüsameddin'in (Yasar) eseri akla gelir. Şüphesiz bu eser çok haklı bir şöhrete sahiptir. Ancak tarihteki Amasya günümüz Amasya şehri ile kıyaslanamayacak kadar geniş bir sancaktır ve bu yüzden Hüseyin Hüsameddin'in Amasya tarihi tam dört cilttir. Bu eser, 2000 yılında yeni harflere çevrilmiş ve Amasya Belediyesi tarafından sekiz cilt olarak çevrimiçi yayınlanmıştır.

Bu makalenin konusu Eflâkî'de yer alan bir Mevlevî ayini anektodunu müzik tarihi açısından incelemek olup, Mevlevî ayinini oluşturan sebepleri ve 14.yy başında nasıl bir Mevlevî ayinin gerçekleşmiş olduğunu tespit etmeyi amaçlamaktadır. Makalede yazılı kaynaklar üzerinden fişleme ve sınıflandırarak bilgi sunumunu şeklinde nitel araştırma ve sistematik müzikoloji yöntemi kullanılmıştır.

Konu hakkında herhangi bir araştırma yapılmadığı mevcut müzik ve konuyla ilgili bibliyografyalar; isim makaleler, yöktez gibi çevrimiçi yayın arşivleri üzerinden tespit edilmiştir. Araştırmanın sürdürülebilir bir müzik tarihine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Amasya 13.Yüzyıl ve Hankah-ı Mesûdî

Bahsedeceğimiz Amasya yaklaşık 13.yy sonu, 14.yy başındaki Amasyadır. Bu sırada Amasya Anadolu Selçukluların elinde idi. 600/1203 yılı civarında Trabzon Rumları (Komnenos) Amasya'yı elde etmeğe çalışıyorlardı. Rum çeteleri destekliyor, çeteler müslüman Türklerin köylerine baskınlar düzenleyip, soygunlar yapıp, zulm ediyorlardı.

13.Yüzyıl başlarında Rum çetelerle mücadele eden kişi Amasya'da Selçukluların valisi Sencer Şah idi. Bu mücadeleler sırasında 605/1208 yılında şehit oldu (Hüsameddin, 2022: c.7, s. 280) ve yerine oğlu Süleyman Şah geçti. Süleyman küçük olduğundan Beylerbeyi Bedreddin Ebubekir Amasya bölgesini koruyordu. Konya hükümdarı Sultan İzzeddin Keykubad'ın 610/1214 yılında gönderdiği kuvvet yardımıyla Rum çeteleri, Samsun ve Sinop'tan def eylediler ve bu bölgeleri de Amasya valisi Süleyman Şah'ın idaresine bıraktılar. 634/1237 yılında Konya Selçuki Sultanı Alaeddin Keykubad ölünce, Amasya'da fitne ve huzursuzluk çıkmaya başladı. Fitne'nin sebebi "İlyas Baba" diye tanınan riyakardı (637/1240).

Babaî çeteler, Amasya ulemasını birbirlerine düşürmeye ve beylerbeylerini öldürmeye ve korkutmaya başladılar. Bu fitne hareketinin büyümesi üzerine Gıyaseddin Keyhüsrev, 638/1241 yılında Armağan Şah Bey'i Amasya valisi atadı. Gönderilen kuvvetler önce İshak Baba denilen riyakarı astılar ve Amasya'yı fitne şerrinden kurtardılar.

Amasya'da Babaî fitnesini bastıran Selçuklu beyleri ve valileri, Çatbükü'ne çekilen Cüneydi tarikat asıllı Baba İlyas Horasanî'nin, kendisine intisap etmiş dedikodusu yayan Babaî isyanını çıkaran İlyas Baba'yı daha başından beri tekfir ettiğini duyunca, sünni alimlere ve sufilere daha çok değer vermeye başladılar. Ancak Çatbükü'nde kalan Baba İlyas Horasanî'nin faaliyetleri kısıtlandı ve Amasya'da Babaîler tarafından ele geçirilmiş olan Hankah-ı Mesûdî kapatıldı. Hankah-ı Mesûdî, Selçuklular zamanında Sultan Mes'ud (salt.510/1116- ö.550/1155) tarafından Horasan Yesevî tarzı sufiler için yaptırılmıştı. Hüseyin Hüsameddin Amasya'da olduğunu belirtmiş olsa da gerçek Sultan Mesud'un türbesi Konya'dadır. İsyandan sonra Hankah, uzun süre kapalı kaldıktan sonra açıldı. Bu makalede yazdıklarımız çoğunlukla Hüseyin Hüsameddin'in yazdıklarına göredir.

Âşık Paşa ve Amasya

Ansiklopedilerde (msl.Giese, 1987: c.1, 482; Kut, 1991: c.4, s.1-3; Köksal 2021) Âşık Paşa'nın hayatı kısmen aydınlatılmıştır. Amasya tarihçisinin yazdıklarına göre Baba İlyas Horasanî'nin küçük oğlu Muhsin, 1241 yılında küçük yaşta Mısır'a götürüldü, orada eğitim gördü. Anadolu'ya gelince hapsedilen Muhsin Paşa, hapisten kurtulduktan sonra 1273 yılında Konya'ya gelip orayı ele geçirdi, 6 ay hükümdarlıktan sonra, hapsedilmemek ve eski davaları düşmek kaydıyla şehri Karamanoğullarına terketti ve kendisi sufi hayata yöneldi. Muhsin Paşa ölmeden önce, 1272'de Kırşehir'de doğan tek oğlu Alaeddin Ali'yi (daha sonra ilk evlat olduğu için paşa, sufilikte âşıklık özelliklerinden dolayı Âşık Paşa diye tanındı) has adamlarından Şeyh Osman'a emanet etti. Kırşehir'de Âşık Paşa bir süre Şeyh Osman'dan daha sonra 1272'de İlhanlılar tarafından yaptırılan Cacabey Medresesinde Türkmen asıllı Süleyman-i Kırşehri Mevlevî'den dersler aldı. Şeyh Osman, Muhsin Paşa'nın vasiyeti üzere kızını eğitimini tamamlamış olan Âşık Paşa ile evlendirdi. Âşık Paşa, burada bir süre eğitim verirken, dedesinin mülkünü varislerin paylaşacaklarını haber alan Âşık Paşa, Amasya'ya gelip son şeyh Ahmed Baba'dan sonra Hankah-ı Mesûdî'ye yerleşti. Bu yerleşme muhtemelen 700/1300-1305 yılları civarında gerçekleşmiş olmalıdır.

Âşık Paşa, Amasya'da damadı Ahmed-i Kuçek'i bırakarak Mısır'a gitti. Daha sonra Mısır'dan Amasya'ya dönmek üzere yola çıktı, Kırşehir'e geldiği zaman, kısa bir süre Osmanlıların idaresine geçmiş olan Kırşehirde bulunan Anadolu valisi genç Timurtaş Paşa'nın (ö. 806/1404) vezir/katiblik teklifini kabul etti (729/1329). 1330 (730) yılında ünlü Garibname eserini yazdı, diğer eserlerinden Vafı Hal, Hikaye-i Yahudi, Risale fi beyani's-sema (sema ve müzik dinlemenin caiz olup olmadığı hakkında kitapçık) adlı eserleri de Garibname nüshalarının eklerinde yer almaktadır. Bunların dışında Fakrname adlı bir eseri daha vardır. Âşık Paşa 732/1332'de Kırşehir'de öldü. Oğlu Elvan Çelebi ise babasının ölümünden sonra büyük dedesinin mülkünü idare etmek üzere Çorum ile Amasya arasındaki Meçitözü'ne yerleşti.

Ahmed-i Kuçek

Âşık Paşa'nın damadı olan Ahmed-i Kuçek-i Rifai, Ahmed Rifainin soyundan Şeyh Taceddin Rifai'nin (ö.744/1343) oğludur. Babası da Anadolu'daki sufi faaliyetleri sayesinde tanınıyordu. Ahmed-i Kuçek, Sinop'ta, yaklaşık 679/1280 yıllarından sonra doğmuş olmalıdır. Dini eğitim için Basra'ya babasının yanına gönderildi. 705/1305 yılında ilim ve tarikat derslerini Basra'da tamamlayan Ahmed-i Kuçek, Ahmed Rifai'nin Vasit-Ümmü Abide'deki kabrini ziyaret ederek Mekke ve Medine'de birer yıl kaldı, bir kısım yerleri ziyaret ederek Anadolu'ya döndü. Amasya, Sinop, Erzurum gibi dolaştığı yerlerde bir hayli mürid edindi. İlhanlıların Anadolu nazırı İşboğa Noyan müridleri arasında idi, dolayısıyla Moğol beyleri

tarafından da seviliyordu. Ahmed-i Kuçek, 712/1313 sonlarında Amasya'ya gelince Hankah-ı Mesûdî'ye yerleşti. O sırada hankah Şeyh Alaeddin Ali Âşık Baba bir diğer namıyla ünlü Âşık Paşa'nın idaresinde idi. Ahmed-i Kuçek, Âşık Paşa'nın kızıyla evlendi (Hüseyin Hüsameddin, 2022: c.6, s.112).

Amasya Semasında Mevlevîler ve Rifailer

Amasya bir taraftan Trabzon Komnenosların, bir tarafta İlhanlı Moğolların, bir tarafta Anadolu Selçuklularının vaz geçemedikleri gizliden gizliye kontrol etmeye çalıştıkları bir gözde beldeydi. Bölgede faaliyet gösteren İlhanlıların Anadolu nazırı İşboğa Noyan Ahmed-i Kuçek'in müridi olmuştu. Anadolu Selçukluları Konyadan Amasya'ya Mevlevîleri göndermişler, onların faaliyetlerini destekliyorlardı. Amasya valiliği çoğunlukla Selçuklular tarafından atanıyordu. Selçukluların Babaî isyanı gibi bir tecrübeleri olmuştu, kontrol etmek istiyorlardı. Bu sebeple 657/1258'de Hankah-ı Mesûdî'ye şeyh olan ve İlhanlı Moğollarından yana siyaset güden Behlul Baba'ya karşı, Selçuklu devlet adamı Süleyman Pervane Bey (ö. 676/1277), Mevlevî faaliyetleri yapması için Amasya'ya Mevlevî şeyhi Veliyyüddin Ahmed Dede'yi göndermişti. Nitekim bu faaliyetler etkisini göstermiş Mevlana Alaeddin, eğitimini tamamladıktan sonra sufilikten etkilenip, Amasya kadılığını bırakıp, Hüsameddin Çelebi'nin (ö. 683/1284) etrafında yer almış, daha sonra Amasya'ya Mevlevî olarak dönmüştü (Eflâkî, 1973: c.1, s.264). Pervane Bey'den beri Selçuklular bölgede Mevlevî faaliyetlerini destekliyorlardı. Selçuklular 1313 yılında Âşık Paşa'nın damadı olup Hankah-ı Mesûdî'ye diğer bir adlandırma ile Âşık Paşa Hankahına yerleşen Ahmed-i Kuçek'in faaliyetleri ve İlhanlılara yakınlığından dolayı endişe duyuyorlardı. Konya Mevlevîhanesinde uzun süredir meşihatte olan Ârif Çelebi'yi, Amasya'nın sufilik hareketinde gittikçe adı yükselen Ahmed-i Kuçek'in niyetini öğrenmek üzere Amasya'ya göndermeye karar verdiler.

Konya'dan Tebriz'e doğru yola çıkan Ârif Çelebi (ö.720/1320), 716/1317 yılında Amasya'ya uğramış, Ahmed-i Kuçek onunla görüşmüştü. Bu tanışıklıktan sonra Ârif Çelebi, Ahmed-i Kuçek'i düzenleyeceği Mevlevî ayini semaya davet etti. Ahmed-i Kuçek ve müridleri yanlarında kabaklarla gelip, semaya katıldılar, bir hayli divanelik yani coşkulu haller içinde sema ve zikir etmişlerdi. Müritler içi boş kabaklara vurarak çıkan sesler eşliğinde sema etmiş ve kendilerinden geçmişlerdi. Ahmed-i Kuçek, "Ârif-i Çelebim, kusura bakmasın, bizim dervişler böyle, boş kabak sesine sema ederler" deyince; Ârif Çelebi, Ahmed-i Kuçek'e "dervişlerin halleri hoş görülür, şaşılacak şey şudur ki sizin dervişler boş kabakla, bizim yaranımız ise dolu kabakla ancak sema edebiliyorlar, iki sema arasında büyük fark var" diyerek Ahmed-i Kuçek ve dervişlerine iltifat etmişti. Seyyid Ahmed, Tebriz'e yola çıkan Ârif Çelebi'yi uğurlarken bir at ve bir Mısır imalatı elbise hediye etmişti (Eflâkî, 1973: c.2, s.287; Uzunlar, 2000: s.368).

Ahmed-i Kuçek (veya "Ahmed-i Kebir") hakkında inceleme yapan Uzunlar (2000: 353), 726/1326 yılında müritleriyle hacca gittiği zaman, İbn Battuta'nın onunla görüştüğünü belirtir. Ahmed-i Kuçek'in babası Seyyid Taceddin Rifai (ö.744/1343) de Basra-Ümmü Abide'de yaşamış olmakla beraber, sık sık Suriye ve Anadolu'da dolaşmıştır. Anadolu seyahatlerinden birinde Amasya'da düzenlenen bir sema meclisine katıldığından söz edilen Seyyid Taceddin, Moğollardan Hulagu Han ve daha sonra Gazan Han ile de görüşmüş, onların saygısını kazanmıştı. Mısır Memluk Sultanı Baybars'ın ikamet davetini kabul etmemiş, kendisinin kalmayı tercih ettiği yer olarak gösterdiği Ümmü Abide'de vefat etmiştir.

Ahmed-i Kuçek için Eflâkî (1973: c.2, s.287), Amasya'daki bu görüşmenin sonucunda Ulu Ârif Çelebi'ye bağlandığını yazmış olsa da, ikisi arasındaki iltifatkar konuşmaların yanlış değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Doğrusu yine Eflâkî'nin ifadesiyle hediyeleri kabul eden "(Ârif) Çelebi hazretleri de sırtındaki elbiseleri Seyyid Ahmed'e giydirdi, arkadaş ve kardeş oldular" şeklinde olmalıdır. Ahmed-i Kuçek, Anadolu'da Rifai faaliyetlerine devam etmiş, 759/1358 yılında öldüğü zaman, 752/1351 yılında Ladik'te (Şimdi Samsun'a bağlı olan) inşa ettiği caminin haziresine defnedilmiştir (Uzunlar, 2000: s.365, 370).

Mevlevî ayinin yapıldığı tarihlerde Amasya bölgesi Ahmed-i Kuçek'e büyük bir muhabbet besleyen Anadolu nazırı İşboğa Noyan'ın emrinde idi. Onun tanınmış hakimiyeti 717/1318 yılında kesinleşmiş ve İşboğa'nın 720/1321 yılında ölümüne kadar sürmüştür (Hüseyin Hüsameddin, 2022: c.2, s.383).

Tartışma: Nasıl Bir Mevlevî Ayini?

Mevlevî geleneğinin en güvenilir kaynaklarından Eflâkî'ye göre Ârif Çelebi'nin Amasya Âşık Paşa Hankahı'nda Mevlevî ayini yaptırdığı kesindir. Fakat ne Mevlevî ne de müzik tarihi kaynaklarında o günlerin "Mevlevî ayinleri"nin nasıl yapıldığı konusunda yeterli bilgi yoktur, elde edilen bilgiler sınırlıdır. Eflâkî'nin eserinde ayrıntılar olmadığı gibi Konya'da Mevlevî Emir Âlim Çelebi'nin (ö.1395) yanında yetişen Yusuf Kırşehirli (d.1360?-ö.1420?) bile Mevlevî olduğu halde, edvar eserinde müzik biçimi olarak "Mevlevî ayini"nden söz etmez. Ancak verdiği bilgiler içinde dikkat çeken müzik biçimi olarak "Nebet-i müretteb", Selçuklu zamanının en gözde sanat eseridir. Anadolu Selçukluları ve ilk dönem Osmanlı müzik yazarları bunu belirtirler. Anadolu'nun ilk edvar yazarlarından biri olan Yusuf Kırşehirli Mevlevî, Nebet-i müretteb'in dört bölümden olduğunu, fakat başlangıcında "zemin, peşrev, nakış nakarat" adları verilen saz eserleri ve terennümlerle girişten sonra gelen sözlü kavil, gazel, terane, furudaşt bölümleri olarak anlatır. Bu anlatış biçimi ile Mevlevî ayini arasında ilgi olduğu uzun yıllar ilk bakışta anlaşılammıştır. O günlerden kalma güfte mecmualarında kayıtlı Urmevi'nin üç, Ali Sitai'nin bir, Ahmed Sühreverdi'nin bir Nebet-i mürettepleri bize nasıl oldukları ve Mevlevî ayinlerine benzerlikleri

konusunda önemli ipuçları vermiştir. Güfte mecmualarında kayıtlı Nevbet-i Müretteb bestelerin incelenmesi sayesinde günümüzde olduğu gibi 14.yy başında da Mevlevî ayinlerinin dört selamdan ibaret olduğunu anlayabiliyoruz (Uslu 2017a: s.190). Buna günümüzde bilinen üç adet kadim Mevlevî ayinlerini de ekleyebiliriz.

Sonuç Ve Öneriler

Makalenin amacı 1317 yılında Amasya’da yapılan Mevlevî ve Rifailerin katıldığı sema ayininin nasıl oluştuğunu, tarihi ayrıntılarıyla ortaya çıkarmak ve sufi ve siyasi tarih açısından Mevlevî ayininin ne anlama gelebileceğini belirlemeye çalışmak olmuştur.

Müzik tarihi açısından kaynaklarda Amasya’da gerçekleşen Mevlevî ayininin hangi makamda ve nasıl icra edildiği ile ilgili bir şey nakledilmemiştir. Ancak neyzensiz ve kudumsüz/defsiz olmadığını, vurmali çalgıyı ima eden kabak anektodundan anlayabiliriz. Zamanın en önemli müzik sanatını gösteren Nevbet-i Müretteb formuna benzerliği sebebiyle Mevlevî ayinin peşrev benzeri saz eserinin ardından dört bölümlü/dört selamlı icra edildiğini söyleyebiliriz.

Makalenin sonuçlarından biri de ilki 1280 yıllarından sonra ve ikincisi 1317 yılında Mevlevî ve Rifailerin bir araya geldikleri Amasyada Mevlevî ayini sema meclisleri yapıldığını tespit etmektedir. Ansiklopedilerde Ârif Çelebi’nin “Tebriz’e iki kere seyahat ettiği, ancak hangi tarihlerde bulunduğu belli değildir” (Önkaş, 2020) ifadesine en azından ikincisi için Amasya’da kesinlikle bulunduğu bilinen 1317 tarihi eklenebilir.

Yapılan araştırma Amasya’da yapılan bu karma sema meclisinin, birbirine rakip İlhanlılar ve Selçuklular (hatta Karamanlılar) arasında faaliyet gösteren Rifailer ve Mevlevîlerin 1317 yılında bir araya gelmelerini sağlamış, bölgenin İslamlaşması adına manevi bir mühür atılmasına sebep olmuş demektir. Bu aynı zamanda bölgede bir toplumsal ittifak anlaşması olmuştur.

Makalenin sonuçlarından biri ünlü Âşık Paşa’nın hayatı hakkında bazı bilinmeyen tarihlerin ve olayların ortaya çıkarılması olmuştur.

Müzik tarihi ile siyasi olaylar arasında çoğunlukla bir ilişki olduğu anlaşıldığından, müzik tarihi araştırmalarında siyasi olayların da gözden kaçırılmaması makalenin önerisidir.

Kaynaklar

Ambrosio, A. (2012). *Bir Mevlevinin Hayatı*. (Çev.Ayşe Meral). İstanbul Kitap yayınevi.

Bruijn, J. T. P. de (?). ‘*Ârif Çelebî*. Encyclopedia of Islam 2 Suppl. (İng.), 83.

Eflâkî (1973). *Menâkıbü’l-ârifîn*. (Çev. Tahsin Yazıcı). C.1-2, İstanbul Hürriyet yayınevi.

Emecen, F. (2012). *Timurtaş Paşa*. Diyanet İslam Ansiklopedisi, (41), 185-186.

- Giese, F. (1987). *Ashik Pasha*. First Encyclopedia of Islam. Leiden E.J.Brill yay. (1), 482
- Hüsameddin, H. (2022). *Amasya Tarihi*. C.1-8, Amasya Belediyesi yayınevi.
- Köksal, M. F. (2021). *Âşık Paşa*. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, çevrimiçi (Er.Tar.08.08.2023).
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/asik-pasa>.
- Kut, G. (1991). *Âşık Paşa*. Diyanet İslam Ansiklopedisi, (4), 1-3.
- Açık Önkaş, N. (2020). *Ulu Ârif Çelebi*. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, çevrimiçi (Er.Tar.09.08.2023).
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ulu-arif-celebi-mehemmed-celaleddin>.
- Uslu, R. (2009). *Müzik Bibliyografyası-2* Makaleler. İstanbul Çengi yayınevi.
- Uslu, R. (2017a). *Nevbet-i Müretteb: XI-XV. Yüzyılların Gözde Musiki Biçimi Nasıldı? Müzikolojik değerlendirme*. Tidsad, (4/15), 176-204.
- Uslu, R. (2017b). *Yusuf Kırşehirli Mevlevî'nin Türk Müzik Tarihindeki Yeri: Yeni Sistemcilerin Kurucusu Müzik Teorisyeni*. Researcher, (5/4), 655-679.
- Uzunlar, Aliye (2000). *Rifâîliğin Anadolu'daki Tarihine Bir Katkı*. Amasya İlahiyat Dergisi, (14), 353-373.
- Kırşehirli, Y. (2012), *Yusuf Kırşehirli Müzik Teorisi*, haz.Nilgün Doğrusöz, Kırşehir Valiliği yayınevi.